

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PUBLIC EDUCATION OF THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2021

4-maxsus

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

MUSIQA VA SAN'AT TA'LIMI

- A. Isroilov **76** Baxshichilik san'ati: mushtarak ildizlar ("Yozi bilan Zebo" dostoni misolida)

MAKTABGACHA TA'LIM

- Z. Azimova **79** Montessori tamoyillariga amaliy tavsiyalar
- M. Artikova **84** Maktabgacha yoshdagi bolalarda mehnatga ongli munosabatni shakllantirish
- Y. Umarova,
D. Mahmudova **88** Maktabgacha ta'lim va oila hamkorligi ta'lim sifati garovidir
- T. Xudoyberdiyeva
Sh. Ibrohimova **91** Maktabgacha yoshdagi bolalarning kundalik faoliyatida erkatatma va ovutmachochlardan foydalanish
- M. Islomboyeva **95** Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tayyorlov guruhlarida bolalarni maktabga tayyorlashning pedagogik-psixologik jihatlari
- Z. Hamroyeva **99** Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining oila bilan hamkorlik madaniyatini shakllantirish

TA'LIMDA MUTOLAA MADANIYATI

- S. Abdurahmonova **103** Ota-onalarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish farzandlar tarbiyasi omili sifatida
- O. Latipova **107** Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirish yuzasidan mulohazalar

PSIXOLOGIYA

- Sh. Hasanov **110** Oliy ta'limda bo'lgusi tarbiyachilarning analitik tafakkurini shakllantirish masalalari
- I. Oxunov **113** Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy ongini rivojlantirish mazmuni

QIYOSIY PEDAGOGIKA

- Z. Bozorova **116** Tarbiyalanuvchilar nutqini o'stirishda ta'lim va o'yin uyg'unligidagi xorij tajribasidan foydalanish
- O. Sodiqova **120** Maktabgacha ta'limning Fransiya tajribasi

KORREKSION PEDAGOGIKA

- G. Haydarova **123** Tarbiyachilarning nutqida nuqsoni bor bolalar bilan ishlash kompetensiyalarini shakllantirish

XALQ PEDAGOGIKASI

- F. Kiyikboyev **126** Boburiylar shajarasida otalar va bolalar muammosi (Pirimqul Qodirovning tarixiy romanlari asosida)
- Z. Azizova **130** Ertaklar – qadimgi qadriyatlar namunasi, madaniy meros sifatida
- O. Mirzayev **135** Bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachisining kasbiy-ma'naviy fazilatlarini shakllantirishda islomiy manbalarning o'mi
- Sh. Mamasoliyeva **138** Maktabgacha tayyorlov guruhlarida xalq ertaklaridan foydalanishning ahamiyati
- S. Botiraliyeva **141** Ertaklar vositasida bolalarni milliy ruhda tarbiyalash

Yayraxon UMAROVA,
Andijon davlat universiteti,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, o'qituvchi
Dilafro'z MAHMUDOVA,
Andijon davlat universiteti o'qituvchisi

MAKTABGACHA TA'LIM VA OILA HAMKORLIGI TA'LIM SIFATI GAROVIDIR

Annotatsiya

Yosh avlod tarbiyasi jamiyat vakillarining burchi, vazifalari hisoblansa-da, biroq har bir ota-onalar qatorida pedagoglar, tarbiyachi-murabbiylar zimmasiga ulkan ma'suliyat yuklaydi. Oila tashvishlari sababidan farzandlariga yetarlicha ta'lim-tarbiya berishlikda ayrim ota-onalar bir qator muammolarga duch keladilar. Maqolada mazkur muammolar xususida mulohazalar bildirilgan.

Kalit so'zlar. Tarbiya, oila, pedagog, maktabgacha ta'lim, boshlang'ich ta'lim, ilk tasavvurlar.

Несмотря на то, что воспитание подрастающего поколения является обязанностью, ответственностью представителей общества, педагоги, воспитатели и тренеры несут огромную ответственность перед каждым родителем. Из-за семейных забот некоторые родители сталкиваются с рядом проблем, связанных с недостаточным образованием и воспитанием своих детей. В статье изложены соображения по данным проблемам.

Ключевые слова. Образование, семья, педагог, дошкольное образование, первичное образование, первый крест-секций.

Although the education of the younger generation is considered the duty, duties of the representatives of society, but among each parent there is a huge responsibility on the part of educators, educators-trainers. Some parents face a number of problems in providing adequate education to their children because of family concerns. The article gives feedback on these problems.

Keywords. Education, family, pedagogy, preschool education, primary education, first cross-sections.

Insoniyat tarixida bola tarbiyasi hamisha muhim sanalgan. Negaki, yosh avlodning tarbiyasi, bilimi, ma'rifati jamiyat taqdirini belgilaydi. Shunday ekan, jamiyatning kelgusi istiqboli uchun ham bugungi kunda o'sib kelayotgan har bir millat farzandi yetuk tarbiya va yuksak bilimga ega bo'lishi muhim sanaladi. Tarbiya – insonning ma'naviy qiyofasini, qolaversa, butun taqdirini belgilovchi omildir. Ta'lim va tarbiya masalasi har bir davr buyuklari tomonidan ta'riflangan. Ulug' mutafakkir Abdulla Avloniy "Turkiy Guliston yoxud axloq" kitobida "Alloh taolo insonlarni asl hilqatda iste'dod va qobiliyatli, yaxshi bilan yomonni, foyda bilan zararni, oq bilan qorani ajratadigan qilib yaratgan. Lekin insondagi bu qobiliyatni kamolga yetkazish – tarbiya bilan bo'lur"¹ – deb yozadi. Belinskiy esa "Tarbiya – buyuk ish, u insonning taqdirini" haq qila olishini uqtirgan. "Tarbiya biz uchun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat, yo saodat

¹ Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. –T.: Yoshlar nashriyot uyi, 2018-yil, 24-bet.

– yo falokat masalasidir”.² ekanligini ta’kidlagan. Shunday ekan, jamiyat istiqboli zimmasiga yuklanayotgan yosh avlodni yetuk tarbiya va yuksak bilimlar bilan tarbiyalashimiz joiz. Farzandga to’g’ri tarbiya berish oiladan boshlanadi. Oila “Avlodlar davomiyligini ta’minlaydigan ma’naviyat qo’rg’oni”, jamiyatning kichik bir bo’lagi ekan, har bir oilada tarbiya topayotgan farzand tabiiyki, ta’lim maskaniga boradi, ta’lim-tarbiya oladi.

Yosh avlod tarbiyasi jamiyat vakillarining burchi, vazifalari hisoblansa-da, biroq har bir ota-onalar qatorida pedagoglar, tarbiyachi-murabbiylar zimmasiga ulkan ma’suliyat yuklaydi. Haqiqatki, har bir ota-onalar ham oila tashvishlari sababidan farzandlariga yetarlicha ta’lim-tarbiya berishlikda ayrim muammolarga duch keladilar. Shuning uchun ham bugungi kunda bolalar tarbiyasiga davlat siyosati darajasida e’tibor berilmoqdaki, oilalarda yo’l qo’yilayotgan ayrim muammoli vaziyatlarni mutaxassislar tomonidan bartaraf etib borish va, albatta, farzand tarbiyasi mukammal bo’lishini ta’minlashga erishish ustuvor vazifa bo’lib bormoqda. Ta’limning har bir bosqichiga oid qarorlarning ishlab chiqilishi hamda uning ijrosini ta’minlash maqsadida olib borilayotgan islohotlarni fikrimiz isboti sifatida e’tirof etishimiz mumkin. Bugungi kunda ta’limning ikkinchi bosqichi umumta’lim maktablariga barcha oila farzandlari to’liq qamrab olingan, biroq uzluksiz ta’lim tizimining muhim bo’g’ini hisoblangan maktabgacha ta’limga esa umumta’lim maktablari darajasida bolalarni qamrab olish holati kuzatilmaydi. Ta’lim sifatini yuqori darajaga olib chiqish uchun ta’limning barcha bo’g’inlarida oila va pedagoglar hamkorlikda ish tashkil etishi darkor. Buning uchun maktabgacha ta’lim tashkilotlarining ish-faoliyatlarida ta’lim-tarbiya ishlarini yuqori saviyada, zamon talablariga mos holatda olib borish talab etiladi. Hozirda ota-onalar oiladagi farzandlarining maktab yoshiga yetishi bilanoq to’liq ma’suliyatni bo’yniga olgan holda bolaning hujjatlarini tayyorlaydi va ularning ta’lim olishi uchun barcha sharoitlarni yaratishga harakat qiladilar. Haqiqatki, ushbu masalada ota-onalar hech kimning talablarisiz o’z xohishlariga ko’ra ish tutadilar, farzandi uchun barcha o’quv qurollarini bisyor qiladilar. Mazkur holat, albatta, quvonarlidir, biroq achinarlisi shundaki, kechagina ko’cha changitib yurgan erkatoy bola hech qanday tayyorgarliksiz maktabga, dars mashg’ulotiga olib kirilsa, u o’zini qanday tutadi, darsda qanday o’tira oladi, o’qituvchiga qanday munosabatda bo’ladi bu kabi savollar ayrim ota-onalar tomonidan mutloq o’ylanilmaydi! Jamiyat kelajagi v’orislarning ta’lim maskanidagi datlabki qadami shunday boshlanar ekan, uning qanday davom etishini tasavvur etish mushkul emas. Ota-onalar farzandlarini maktab yoshiga to’lishi bilan, ayrimlari maktab yoshiga yetar-yetmas berishga oshiqadilar. Ajablanarlisi shuki, farzandlarining ta’lim olishida duch kelishi aniq bo’lgan muammolarni bartaraf etishga harakat kuzatilmaydi. Aksincha, bolaning ta’lim olishidagi oqsoqlanishlarini, qiyinchiliklarga uchrashini ko’rib, o’zlari mutaxassis bo’lmaganliklari uchun ham yetarli darajada ko’mak bera olishmaydi, natijada, aybdor o’qituvchi, pedagog bo’lib chiqadi! Farzandlarimizning maktab ta’limida qiynalayotgan vaziyatlarida ular bilan birga shug’ullanishda ota-onalarga qanday omillar to’sqinlik qilyapti? Aksariyat ota-onalarimiz farzandining dastlabki boshlang’ich ta’limni o’zlashtirish davrida butun ma’suliyatni faqat o’qituvchi zimmasiga yuklab qo’yishlari, shuningdek, maktabgacha ta’limni o’zlashtirmagan bolani maktab ostonasiga yetaklab borishlari shu kabi muammolarni keltirib chiqarayotgani ayni haqiqatdir.

Nima uchun ayrim ota-onalar farzandini maktab yoshiga yetganda astoydil tayyorgarliklar bilan olib boradi-yu, maktabgacha ta’lim yoshiga yetganda maktabgacha ta’lim tashkiloti ta’limidan bosh tortadi? Maktablardagi ta’lim samaradorligini ta’minlash

²Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. –T.: Yoshlar nashriyot uyi, 2018-yil, 25-bet.

uchun ham ta'limning birinchi bosqichi sanalmish maktabgacha ta'limni izchil yo'lga qo'yish maqsadga muvofiqdir. Tasavvur qilaylik, birinchi sinfga qabul qilingan bolalar uchun darsni olib borish uchun o'qituvchi tayyor, sinfxona talab darajasida, o'quvchilar to'liq o'quv qurollari bilan ta'minlangan, ming afsuski, sinfda ayrim bolalar maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyalangan, ayrimlari oilada, kattalarimiz ardog'ida tarbiyalanib kelgan. Mazkur sinfdagi darsning 100 foiz talab darajasida o'tilishini mahoratli o'qituvchi ham yo'lga qo'ya olmaydi. Sababi turli oilalardagi bolalar endigina sinfxonaga kirib, o'quv qurollarini tomosha qilyapti, tengdoshlari orasida o'zini erkin tuta olmasliklari, onasidan ajralishni xohlamasdan dilxiraliklar qilishi kabi qator muammolar ko'ngdalang turibdi. Ota-onalar buni farzandini maktabga berganda, shu kabi muammolarga duch kelganda fahmlashadi, o'zini go'yoki oqlagandek bolasini "bog'chaga bormagan-da" – deya vaziyatini oddiy holdek tushuntirishga harakat qiladi. Bu o'rinda "bog'chaga bormaganda emas, bog'chaga bermaganman" degan haqiqatni baralla ayta olishlari kerak. Maktabgacha ta'lim tarbiyasini olgan bola ota-onasi bilan osongina xayrlashadi, darsda o'zini qanday tutishni biladi, tengdoshlari bilan oson til topisha oladi, asosiysi o'qituvchi uchun muammoli vaziyatlarni keltirib chiqarmaydi. Ta'limning birinchi bosqichida ta'lim olmagan bolajon esa nafaqat o'qituvchini, ota-onasini ham qiynaydi, qolaversa, tengdoshlarining sifatli dars olishlariga ham to'sqinlik qiladi.

"Ilmiy kuzatish va tadqiqotlar inson o'z umri davomida oladigan barcha ma'lumotning 70 foizini 5 yoshgacha bo'lgan davrda faol qabul qilishini, bolaning ongi, asosan, 5-7 yoshda shakllanishini ko'rsatgan. Bu esa jamiyatga kirib kelayotgan shaxsning ma'naviy-ruhiy olami, dunyoqarashi, bilim-u salohiyati uning maktab yoshigacha bo'lgan yillarda olgan ta'lim-tarbiyasiga uzviy bog'liqligidan dalolat beradi"³. Aytish mumkinki, har bir bolaning ta'limiy-tarbiyaviy ilk tasavvurlari nafaqat oilada, balki maktabgacha ta'lim muassasalarida shakllanadi. Shuning uchun ham bugungi kunda prezidentimizning 2016-yil 29-dekabrda qabul qilingan "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"⁴gi qarori bu borada dasturulamal bo'lmoqda. Mazkur chora-tadbirlarning ijrosini yuqori darajada bajarish uchun, albatta, soha vakillari bilan birgalikda ota-onalar ham jiddiy yondashishlari maqsadga muvofiqdir. Har bir farzand oila tarbiyasi bilan birgalikda maktabgacha ta'lim tarbiyasini paralel ravishda olib borsa, umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinflaridagi ta'lim sifati samaradorligiga erishiladi. Ota-onalar farzandlarining yoshi maktab yoshiga yetganda o'z ixtiyorlari bilan ongli ravishda olib borishlari odatiy holat darajasida qaraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdulla Avloniy. *Turkiy guliston yoxud axloq*. –T.: Yoshlar nashriyot uyi, 2018-y.
2. Kenjaev D. *Uzluksiz ta'limning muhim bo'g'ini*. Xalq so'zi. 2-may, 2017.
3. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 1-son, 11-modda, 35-son, 923-modda; Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.07.2018-y., 06/18/5483/1594-son; 01.01.2020 y., 07/20/4555/4257-son.

³Kenjayev D. *Uzluksiz ta'limning muhim bo'g'ini*. Xalq so'zi. 2-may, 2017.

⁴O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 1-son, 11-modda, 35-son, 923-modda; Qonunhujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.07.2018-y., 06/18/5483/1594-son; 01.01.2020-y., 07/20/4555/4257-son